

Ольга Григорівна Привалова

Творчість провідних церковних диригентів у контексті протестантського хорового руху Київщини кінця XX – першої чверті XXI століття

УДК 784.9(477.41)«19/20»:27-247
DOI <https://doi.org/10.24195/artstudies.2025-4.14>

Ольга Григорівна Привалова
аспірантка кафедри музикознавства та
музичної освіти
Київського столичного університету імені
Бориса Грінченка
ORCID: 0009-0009-3036-1724

Стаття надійшла у редакцію: 19.10.2025
Стаття прийнята: 11.11.2025
Опубліковано: 22.12.2025

Дослідження присвячено висвітленню творчої діяльності провідних диригентів протестантських церков Київщини кінця XX – першої чверті XXI століття, а саме: Олександра Крещука, Віталія Болгара, Костянтина Лисака, Каріни Євтушок, які справили значний вплив на становлення й розвиток хорового руху в баптистських та адвентистських церквах регіону. Здійснено аналіз їхньої ролі у розвитку богослужбової та концертної практики церковних хорових колективів. Зазначено вплив цих особистостей на започаткування та розвиток хорового фестивального руху. Додатково висвітлено гастрольну діяльність українських протестантських хорів під керівництвом О. Крещука, В. Болгара, К. Євтушок в Україні та за кордоном. Також у статті розглянуто роль зазначених митців у початковому етапі формування музичної освіти у баптистській та адвентистській церквах Київщини. Окрім того, аналізується діяльність О. Крещука у видавничій сфері, що вплинуло на оновлення та збагачення репертуарної палітри церковних хорових колективів. Зроблено висновок про те, що діяльність О. Крещука, В. Болгара, К. Лисака, К. Євтушок стала ключовим чинником у формуванні професійного рівня церковних протестантських хорів Київщини. Це не лише дало можливість підвищити якість виконання хорової музики у богослужінні, але й сприяло участі хорових колективів у позацерковних мистецьких заходах, вплинувши на усвідомлення музикантами, що належали до протестантських конфесій, їхньої мистецької місії у загальнонаціональних культуротворчих процесах. Творчість зазначених митців активізувала концертно-гастрольну діяльність та конкурсний і фестивальний рух у протестантських церквах, що відбилося на панорамі хорового життя Київщини.

Ключові слова: диригенти, хорові колективи, хоровий рух Київщини, протестантська конфесія, баптистська церква, адвентистська церква.

Постановка проблеми. З набуттям Україною незалежності були скасовані заборони в багатьох сферах життя держави, в тому числі у віросповіданні. Це мало позитивний вплив на розвиток протестантських церков та їхньої музичної практики. Перше, що дало поштовх для подальшого зростання, – можливість для представників протестантських церков вільно отримувати вищу музичну освіту. Серед митців, що присвятили себе служінню церкві, є особистості, чия музична діяльність мала й має вплив на прийдешні покоління церковних музикантів та вірян. Їхня творчість як професійних хорових диригентів допомогла хоровим колективам протестантських церков суттєво підняти рівень їх виконавської майстерності. На тлі великої кількості досліджень української духовної музики традиційних конфесій вивченню протестантського хорового співу в українському музикознавстві приділено значно менше уваги. З огляду на його унікальність, самобутність, національну спрямованість та місце в історії української духовної музики хоровий спів протестантських церков потребує серйозного та багатоаспектного дослідження.

Аналіз актуальних досліджень. В Україні дослідженню протестантської музики присвячено небагато праць. О. Клокун (Клокун, 2004) вивчає особливості функціонування церковних піснеспівів

в інтерконфесійному просторі, О. Спис (Спис, 2011) досліджує формування релігійності у вірян-протестантів та роль емоційно-чуттєвої складової частини протестантської музичної творчості у цьому процесі, О. Зосім (Зосім, 2016; Zosim, 2019) аналізує пісенний репертуар протестантських церков, окреслює загальну лінію розвитку української протестантської музики, визначає її зв'язок з національною традицією, О. Ярош (Ярош, 2016) досліджує духовні витoki музичної традиції протестантської церкви, Т. Булах (Булах, 2024) вивчає музичну природу поклоніння та сучасні пісні прославлення. Музично-хорова та регентська діяльність в лоні протестантської церкви, які є важливими складовими частинами сучасного хорового руху, і не лише церковного, ще не ставали предметом окремого дослідження.

Мета статті полягає у дослідженні творчої діяльності провідних диригентів протестантських церков Київщини кінця XX – першої чверті XXI століття та проаналізувати їхній вплив на становлення й розвиток хорового руху в баптистських та адвентистських церквах регіону.

Методологія дослідження ґрунтується на застосуванні комплексу методів, серед яких біографічний, хронологічний, історичний та культурологічний, що дали змогу проаналізувати біографії митців у історико-культурному контексті.

Емпіричний метод було використано під час безпосереднього спостереження за виконавською та репетиційною діяльністю диригентів і прослуховування аудіозаписів хорових творів.

Результати та їх обговорення. Протестантські церкви Київщини доби незалежності багаті на яскраві творчі особистості, в житті яких поєдналися талант і наполеглива праця. Вони були і є рушійною силою розвитку церковного хорового мистецтва, генераторами музично-хорових подій як у лоні церкви, так і поза нею. Серед провідних музикантів, що найбільше вплинули на розвиток церковного хорового мистецтва, варто відзначити баптистських (О. Крещук, В. Болгар) та адвентистських (К. Лисак, К. Євтушок) диригентів, мистецький доробок яких вартує уваги в контексті вивчення регіональної церковної хорової традиції.

Олександр Крещук народився 26 жовтня 1966 року у місті Рівне в родині, де виховувалося п'ятеро дітей. Його батьки, Борис Степанович та Галина Володимирівна, походили із середовища євангельських християн. Своє життя вони присвятили праці, вихованню дітей, молитві, вивченню Біблії та служінню церкві. Дід О. Крещука був регентом церковного хору, а батько самостійно опанував спів по нотах та гру на скрипці і фісгармонії. Після служби в армії Б. Крещук два роки займався в Рівненському музичному училищі і заснував церковний оркестр народних інструментів.

Атмосфера в сім'ї була пронизана прагненням до освіти та духовного зростання. Змалечку Олександр почав відвідувати репетиції хору й оркестру разом з батьком-диригентом. У шість років він вступив до фізико-математичної школи № 12 та музичної школи № 2 (клас скрипки) міста Рівного. У десятирічному віці розпочав грати у шкільному симфонічному та церковному оркестрах. Процес шкільного навчання відбувався в умовах постійного ідеологічного тиску та зневаги з боку атеїстичного оточення, зокрема адміністрації школи та педагогів, які намагалися «перевиховувати» дітей з християнських родин. Через належність до євангельської родини у 1981 році О. Крещуку було відмовлено у вступі до Рівненського музичного училища – і він вступив до Дрогобицького музичного училища (клас викладача Н. Фінкіної), яке закінчив з відзнакою у 1985 році та отримав спеціальність «Диригент хору, викладач музично-теоретичних дисциплін».

У 1982 році Олександр прийняв хрещення за вірою та очолив підлітковий камерний оркестр, а пізніше – молодіжний хор у Рівному. У 1985 році О. Крещук вступив до Київської консерваторії на диригентський факультет, де навчався в класі диригування професора Михайла Берденнікова. Після смерті викладача останній курс консерваторії закінчував під керівництвом Інни Шиловой. У 1989 році став диригентом хору Незалежної

церкви євангельських християн-баптистів (ЄХБ) у Києві. У 1991 році він вперше диригував об'єднаним хором баптистських церков Києва (понад 400 співаків) під час євангелізаційного служіння на стадіоні «Динамо».

Цього ж року, під час навчання на четвертому курсі, О. Крещуку було запропоновано підготувати програму навчання музичних керівників та диригентів для церков Всеукраїнського союзу церков євангельських християн-баптистів (ВСЦЄХБ). Після закінчення навчання, у 1992 році, він очолив одночасно Музичний комітет ВСЦЄХБ і Музичний факультет Ірпінської біблійної семінарії (ІБС). У 2000 році О. Крещук залишив посаду декана Музичного факультету – і став ректором новоствореної Християнської Музичної Академії (ХМА).

На початку своєї творчої діяльності Олександр Крещук за дорученням Ради ВСЦЄХБ зосередив увагу на підготовці нової генерації диригентів та на формуванні і професійному рості хорового колективу центральної церкви «Дім Євангелія». Також він активно займався розвитком музичного факультету семінарії, створив та очолив чоловічий хор семінаристів, з яким їздив з музичними програмами по баптистських церквах України, пропагуючи хоровий спів та залучаючи молодь до навчання в семінарії. Одночасно О. Крещук здійснив запис кількох альбомів духовної музики у виконанні церковного хору і хору студентів ІБС та підготував до друку нові хорові збірки (Антонюк, 2012, с. 66–67).

Упродовж радянського періоду християнська видавнича діяльність в Україні була забороненою, тому ноти для церковних хорів поширювалися у вигляді рукописів або підпільних копій. Зростання кількості помісних церков і хорових колективів, а також потреба у нових творах зумовили необхідність у якісних нотних виданнях. Олександр Крещук разом з помічниками започаткував комп'ютерний набір нот, що згодом переріс у масштабне музичне видавництво. Загалом за 30 років своєї творчої діяльності в Києві О. Крещук як редактор-упорядник був залучений до видавництва десяти хорових нотних збірок. Серед них: «Нове життя» (1996), «Євангельська Пісня» (1997), «Пісні хвали 1» (1999), «Пісні хвали 2» (2000), «Хваліте Ім'я Господнє» (2002), «Благослови душе моя Господа» (2004), збірка хорових творів для Місіонерського конгресу (2012), збірки хорових творів до Національного Дня молитви (2016; 2017) тощо.

У 1997 році Олександр Крещук продовжив практику об'єднання музичних колективів: були створені об'єднані оркестр та хор церков Києва і Київської області. До формування оркестру і диригування долучився місіонер та диригент Стівен Бенхам (США). Цей оркестр вперше виступив на з'їзді пасторів ЄХБ 23 березня 1998 року, а далі щороку брав участь у концертах та євангелізаціях, які проводилися в усіх великих містах України. До

складу оркестру з різних міст О. Крещуком були запрошені професійні музиканти-християни: оркестранти, викладачі музичних шкіл та студенти старших курсів музичних коледжів. Таким чином оркестр став всеукраїнським, і керували ним О. Крещук, С. Бенхам та інші запрошені диригенти.

У 2000 році за ініціативи О. Крещука розпочалося формування Київського молодіжного симфонічного оркестру. Спочатку це був ансамбль скрипалів, до якого поступово долучалися інші музиканти з числа студентів музичного училища ім. Р. Глієра, Київської середньої спеціалізованої школи-інтернату ім. М. Лисенка і Національної музичної академії України ім. П. Чайковського. У 2008 році сформувався малий склад симфонічного оркестру, керівництво яким було доручено Сергію Білоконю. Вже у 2012 році оркестр мав великий склад. З початку формування колективу О. Крещук опікувався організаційними питаннями, а у 2013 році безпосередньо долучився як диригент і працював ним до 2021 року.

Важлива віха біографії Олександра Крещука – період керування Християнською музичною академією. Оскільки музичне навчання в Ірпінській біблійній семінарії мало великий попит, у 2000 році Рада пресвітерів ВСЦЄХБ ухвалила рішення про утворення Християнської музичної академії. Олександр Крещук, як ректор Академії, отримав почесний ступінь «Доктор служіння» і був рукопокладений як пастор-вчитель. Програма навчання була розподілена на два рівні: початкова – 2 роки, основна – 3 роки. Студенти, крім основної диригентської програми, на бажання мали можливість набути додаткову спеціалізацію – концертмейстер, вокаліст, композитор. Кращі студенти і випускники ставали викладачами хорової школи або регіональних регентських програм. Студентський хор ХМА під керівництвом О. Крещука у співпраці з хором церкви «Дім Євангелія» та симфонічним оркестром брав участь у студійних записах духовної хорової музики. Також колектив регулярно здійснював євангелізаційні поїздки по Україні.

Щоб підняти професійний рівень хорового виконання, О. Крещук розробив річна програма вивчення сольфеджіо, основ постановки голосу і біблійних основ церковного музичного служіння. Це стало хорошою можливістю отримання педагогічної практики для студентів старших курсів Християнської музичної академії. Таким чином, О. Крещук ввів триступеневу систему навчання диригентів: хорова школа (рівень ДМШ) – як підготовчий рівень; регентська школа (рівень коледжу) – 1–2 курси; Музична академія – 3–5 курси.

Крім формування музичної навчальної програми в Україні, Олександр Крещук разом з викладачами і студентами Християнської музичної академії сприяв впровадженню регентського навчання в інших країнах. Регентські школи були відкриті

у 18 областях України, а також у Латвії (м. Єлгава, м. Рига), Естонії (м. Нарва), Литві (м. Вільнюс, м. Каунас), Грузії (м. Тбілісі). Також була проведена музична навчальна програма для українських церков штату Вашингтон (США).

На основі Молодіжного хору церкви «Дім Євангелія» у співпраці з молодіжними хорами Києво-Святошинської, Дарницької та Троєщинської церков, за підтримки О. Крещука було сформовано Київський об'єднаний молодіжний хор (КОМХ). Його в різні роки очолювали учні та помічники Крещука – М. Ципан, М. Мукомол, С. Білокінь, В. Болгар. Зараз цей колектив, що є візитівкою Київських церков ВСЦЄХБ, очолює Віталій Болгар.

Новим поштовхом для розвитку християнського молодіжного хорового руху стало проведення молодіжних хорових фестивалів. За ініціативи Олександра Крещука та активної підтримки команди диригентів у складі О. Корчового, С. Білоконя, В. Болгара, Ю. Сливи, В. Борща, Д. Крещук, С. Крещук, В. Дундученка відбувся перший фестиваль у Закарпатті (2010), другий – у Луцьку (2011), третій – у Києві (2013), а також Київський обласний фестиваль молодіжних хорів, присвячений 130-річчю баптистського руху на Київщині (2017). Активним учасником усіх фестивалів був вищезгаданий КОМХ під керівництвом В. Болгара та С. Білоконя.

Важливою подією в хоровому житті баптистської церкви України, до якої О. Крещук долучився як керівник Музичного комітету ВСЦЄХБ та голова оргкомітету, став Фестиваль чоловічих хорів (2012), що був проведений у церкві «Дім Євангелія» (м. Київ). Заклучний концерт фестивалю, у якому взяв участь об'єднаний чоловічий хор та духовий оркестр церкви ЄХБ міста Житомир, був проведений у Жовтневому палаці культури. За диригентським пультом на заключному концерті стояли провідні хорові диригенти баптистських церков, зокрема Олександр Крещук. Цей фестиваль послужив гарним стимулом розвитку братського співу та піднесення культури хорового виконання серед чоловічих колективів і привернув особливу увагу християнської баптистської спільноти до чоловічих хорів як важливої складової частини християнської хорової культури.

З огляду на велику кількість творчих подій у житті митця, об'єми творчої та адміністративної роботи, проведеної маестро, кількість колективів і церков, які відчули безпосередній вплив його диригентської майстерності, студентів, які навчалися під його керівництвом, Олександр Крещук постає як невтомний генератор ідей і проєктів, натхненний лідер та наставник, що вкладає себе у зростання молодого покоління митців. Всі напрями діяльності О. Крещука та команди однопісців, переважно його випускників і студентів, сприяли збереженню церковної хорової традиції,

її оновленню і подальшому розвитку в протестантських церквах України й за кордоном. З початком повномасштабного вторгнення російських військ в Україну, у лютому 2022 року, будинок у Ірпені, де проживала сім'я Крещуків, був зруйнований, і Олександр з родиною виїхав до Польщі, а пізніше – до США.

Віталій Болгар – непересічна особистість у сучасному музичному житті протестантської баптистської церкви Київщини. Він народився у 1980 році на Одещині, в місті Болград. У 1998 році, після закінчення загальноосвітньої та музичної школи, вступив на музичний факультет Ірпінської біблійної семінарії. З цього часу його життя нерозривно пов'язане з хоровим мистецтвом Києва, Київщини і всієї України. У 2001 році В. Болгар закінчив семінарію та вступив на диригентський факультет Київського національного університету культури і мистецтв у клас Дмитра Радика. У 2017 році для підвищення диригентської майстерності він розпочав навчання на кафедрі хорового диригування Національної музичної академії України ім. П. Чайковського, а у 2019 році отримав ступінь магістра. За словами самого Віталія, вибір хору як об'єкта професійного спрямування – це вибір мистецтва, що надихає, об'єднує і трансформує, а диригент є носієм гармонії, культури та духовності.

Протягом 2002–2003 навчального року В. Болгар був диригентом чоловічого хору Християнської музичної академії, з яким здійснив низку поїздок по протестантських церквах України. У 2004 році Віталій Болгар був обраний відповідальним за музичне служіння у Київському об'єднанні ВСЦЄХБ. З цього моменту у фокусі творчих ініціатив музиканта завжди було молоде покоління хористів. Ще у 2003 році В. Болгар долучився до керівництва об'єднаним молодіжним колективом КОМХ, а у 2011 році став єдиним керівником та диригентом. У 2007 році в Києві, під час підготовки до визначної події в світі українського протестантизму – «Фестивалю надії» (за участю проповідника Франкліна Грема), вперше, за активної участі В. Болгара, був організований міжконфесійний хоровий фестиваль протестантських церковних колективів Київщини. Це стало стимулом для подальшого проведення фестивалів у баптистських церквах всієї України.

Також у 2007 році В. Болгар розпочав міжнародну викладацьку діяльність. Саме він разом з іншими лідерами, як викладач регентських шкіл, здійснив поїздки до Латвії (2007–2011), Литви (2010–2012), Грузії (2009–2015), які були організовані ХМА під керівництвом О. Крещука. Школи підготували освічених музичних керівників для помісних церков. Цей факт свідчить про те, як можливість отримати вищу музичну освіту, яка з'явилася для протестантів України наприкінці ХХ ст., мала вплив не лише на рівень музичного виконавства в українських церквах, але й у церквах за кордоном.

У 2016 році на базі Київського об'єднання ВСЦЄХБ В. Болгаром було започатковано мистецький рух «Служіння. Творчість. Місія», який консолідував митців різних жанрів – музичного (хори, диригенти, вокально-інструментальні ансамблі, виконавці-інструменталісти, композитори, звуко-режисери), поетичного, образотворчого (живопис). Завданням руху є проведення щорічних навчальних конференцій, протягом яких учасники обмінюються досвідом власної творчості на ниві служіння. У такій конференції 2019 року брав участь КОМХ як один з творчих колективів-учасників, де були виконані американські твори «Ісус навіки Амін» (слова та музика Dennis та Nan Allen, аранжування Dennis Allen, переклад М. Прокопенко), «Твоє Царство хай прийде!» (слова та музика Bob Kauflin, аранжування Robert Sterling).

Також у 2019 році ВСЦЄХБ був організований фестиваль молодіжних хорів України «Мовчати не можна, співати!». Мета заходу – через створення нових хорових композицій сприяти розвитку української християнської хорової музики. На цьому фестивалі КОМХ під керівництвом В. Болгара представляв Київщину та виконав твори сучасного українського композитора О. Корчевного «Христос воскрес» та «Славе Христа». В результаті проведення фестивалю у 2020 році був виданий однойменний нотний збірник хорових творів «Мовчати не можна, співати!» українських композиторів, які працюють у лоні баптистської церкви, що є беззаперечним надбанням сучасного протестантського хорового мистецтва.

Нині Київський об'єднаний молодіжний хор на чолі з В. Болгаром продовжує свою діяльність, яка розширилася на військові шпиталі, де колектив проводить концерти для поранених бійців, концерти для сімей військових та загиблих воїнів. Не припиняє свою діяльність керований Віталієм мистецький рух «Служіння. Творчість. Місія», надихаючи вірян-митців на нові творчі проєкти та виконання своєї місії через мистецтво.

З набуттям Україною незалежності та свободи віросповідання в більшості християнських громад почала активно розвиватися музично-службова діяльність (Лашенко, 2007). Серед протестантських церков не тільки баптистська деномінація активно долучалася до мистецько-хорового життя країни. У Церкві адвентистів сьомого дня завдяки творчості митців, що здобули вищу музичну освіту, хоровий спів сягнув професійних висот, і протягом останніх тридцяти років хорові колективи зберігали якість виконання, надихаючи вірян-слухачів своєю творчістю (Спис & Грушева, 2021). Одним з фундаторів музично-хорового руху Адвентистської церкви Київщини був Костянтин Лисак.

Костянтин Лисак народився 1975 року в Києві в християнській адвентистській родині. Його батьки любили музику й брали активну участь

у музичному служінні церкви. У чотири роки Костянтин почав відвідувати музичну дошкільну групу, де навчався грі на фортепіано. Батько, не маючи професійної освіти, грав на кількох інструментах – фортепіано, баяні, акордеоні, гітарі та мав чудовий музичний слух. Саме від нього син перейняв любов до інструментальної музики.

З раннього дитинства Костянтин співав у хорі. Хоровий спів був для нього невід'ємною частиною життя. У 1982 році К. Лисак вступив до київської музичної школи № 1 ім. Я. Степового, де спочатку навчався у класі фортепіано, згодом – у класі валторни. У 1990 році він продовжив навчання в Київському музичному училищі ім. Р. Глієра (відділ духових інструментів), у 1994 році – у Київській консерваторії по класу валторни.

У 1993 році Костянтина Лисака запросили до Камерного хору церкви Адвентистів сьомого дня (АСД) під керівництвом Валерія Козяревського, у якому він протягом трьох років брав участь як співак. Цей колектив мав значний вплив на майбутнього диригента, творче та духовне становлення його особистості.

З 1997 по 2014 роки Костянтин Лисак працював у складі Київського симфонічного оркестру та хору, очолюваного Роджером Макмерріном. Це був унікальний християнський проєкт, який поєднував високе мистецтво з духовним покликанням. Як валторніст він брав участь у виконанні масштабних духовних творів: від «Месії» Г. Генделя до «Реквієму» Й. Брамса, від протестантських гімнів до української духовної класики. Музика у цьому колективі була інструментом донесення Євангелії. Колектив виступав не лише в Україні, але й за кордоном – у США, Канаді, Центральній Азії та Європі. Робота Лисака з Роджером Макмерріном сформувала у Костянтина глибоке розуміння музичного служіння та стала важливою частиною його християнського музичного шляху.

Натхненний прикладом Р. Макмерріна, у 1997 році К. Лисак заснував вокальний ансамбль «Благовіст» у Першій громаді АСД у Києві. Колектив здійснював гастрольні поїздки по містах України, а у 2000 році записав альбом «На краю віків».

Розширення сфери творчої діяльності спонукало музиканта продовжити навчання: у 1999 році він вступив до Національної музичної академії України ім. П. Чайковського на факультет оперно-симфонічного диригування. Його викладачем диригування був професор Євген Дущенко – диригент-симфоніст і хормейстер, учень К. Пігорова і В. Пірадова. У нього К. Лисак опановував принципи роботи як з хором, так і з оркестром. Під час навчання він мав практику оркестрового диригування з Національним симфонічним оркестром України під керівництвом В. Сіренка, Київським симфонічним оркестром під керівництвом Р. Макмерріна, оркестром Оперної студії при

Національній музичній академії України ім. П. Чайковського під керівництвом Л. Горбатенко.

У 2002 році К. Лисака було призначено керівником музичного служіння Церкви АСД у Києві, де тоді існувало 25 адвентистських громад. До цього часу хоровий спів не був пріоритетним напрямом розвитку служіння в Києві, оскільки лише 5 з 25 церков мали діючі хори. Основним завданням К. Лисака було налагодження хорового служіння в кожній церкві Києва.

Для розвитку хорового виконавства та диригентської майстерності з ініціативи К. Лисака у 2004 році було відкрито регентські курси, які діяли протягом чотирьох років та випустили дві групи студентів. Він створив навчальний план та підібрав викладацький склад. Перші два роки роботи курсів дали хороший результат у вигляді створення п'яти нових хорових колективів у церквах Києва. Водночас була організована музична студія для дітей та молоді, де викладали гру на інструментах та хоровий спів. Дитячими хорами при студії керували студенти диригентських курсів. Цей заклад існував з 2006 по 2010 роки.

У 2002 році К. Лисак як музичний куратор долучився до роботи Камерного хору, яким керувала Інна Пролінська. За часів його кураторства Камерний хор здобув II місце на конкурсі церковних хорів, організованому Лесею Дичко, що проходив у Київській філармонії. У 2008 році колективом був записаний перший компакт-диск духовної музики «Хваліте Господа з Небес». У цьому ж році К. Лисак став керівником Камерного хору. Перший його виступ як диригента цього колективу відбувся у 2009 році в Національному будинку органної та камерної музики України разом із солісткою Соною Манукян. Виконувалися твори Й. Брамса, П. Чеснокова, С. Адамса, а також українська духовна музика.

З 2012 року як керівник музичного служіння Церкви АСД у Києві К. Лисак брав активну участь в організації благодійних концертів, присвячених Різдву та Великодню, на яких виступали Камерний хор та симфонічний оркестр адвентистської церкви. Репертуар складали світові та українські музичні шедеври, серед яких твори Г. Генделя, Й. Баха, В. Моцарта, Д. Бортнянського, С. Гулака-Артемовського. З 2013 року Костянтин Лисак керував хоровим колективом у співпраці з Каріною Євтушок. У цей період були здійснені гастрольні поїздки до Німеччини, Польщі, Чехії, підготовлені і проведені виступи хору у всеукраїнських міжконфесійних програмах «Національний день молитви за Україну», «День подяки».

Крім творчо-адміністративної діяльності, Костянтин Лисак займався написанням та аранжуванням хорових і симфонічних творів. Його авторські твори написані для мішаного хору у супроводі фортепіано «Нехай Господь благословить тебе»

(2023), «Благодать Господа» (2025) тощо, за поетичну основу яких взято тексти з Біблії. К. Лисак часто звертається до аранжувань. Ним було здійснено обробки таких творів: «Боже Великий, Єдиний» (музика М. Лисенка, текст О. Кониського) для соло сопрано, мішаного хору, дитячого хору, симфонічного оркестру та ансамблю дзвіночків, який вперше було виконано на концерті під відкритим небом, присвяченому Всеукраїнському дню подяки, що відбувся на Хрещатику у 2017 році; «Господи, помилуй нас» (музика і текст Т. Петриненка) для соло тенора, мішаного хору, дитячого хору, симфонічного оркестру та ансамблю дзвіночків; «У ріки Йордану» ("O, The Deep, Deep Love of Jesus") (музика T.J. Williams, текст T. Francis, переклад Г. Григор'єва) для мішаного хору в супроводі фортепіано, флейти і альту тощо.

У 2022 році у зв'язку з початком повномасштабної війни в Україні Костянтин Лисак, маючи трьох маленьких дітей, був змушений переїхати із сім'єю до Німеччини, де він зараз перебуває і служить як музичний керівник та диригент хору в слов'янській громаді АСД м. Берлін, продовжуючи писати духовну музику.

Каріна Євтушок народилася у 1994 році в смт Берегомет Вижницького району Чернівецької області у сім'ї віруючих адвентистів сьомого дня. Мати закінчила диригентські курси при Чернівецькому музичному училищі та диригувала хором, батько сам навчився грати на кількох інструментах та також керувати хором. Дідусь був талановитим співаком та диригентом церковного хору. В дитинстві Каріна проводила багато часу на репетиціях дідуса, мами й тата та брала участь у церковних музичних заходах – конференціях, фестивалях. Початкову музичну освіту К. Євтушок отримала у музичній школі смт Берегомет, навчаючись у класі фортепіано.

У 2009 році розпочала професійне навчання в Чернівецькому музичному училищі ім. С. Воробкевича як хоровий диригент у класі О. Якимчук. У 2013 році вступила на диригентський факультет Національної музичної академії України ім. П. Чайковського до класу А. Ворошилова, а у 2019 році здобула ступінь магістра.

У 2013 році Каріна Євтушок почала працювати як хормейстер в Київському камерному хорі АСД під кураторством К. Лисака. Водночас вона була регентом церковного хору та заснувала молодіжний хор у Лівобережному Духовному Центрі АСД (Громада № 2, м. Київ). Київський камерний хор під керівництвом К. Євтушок брав участь у двох гастрольних турах. У 2017 році було здійснено європейський тур, присвячений 500-літтю Реформації, де музиканти дали концерти в адвентистських церквах Праги, Дрездена, Віттенберга, Анаберга, Лейпціга, Фоїденсау, Фрайбурга. У 2019 році відбувся тур країнами Балтії: колектив виступив

у Ризі і Цесисі (Латвія), а також Таллінні (Естонія). Крім того, відбулися концерти хору в Чернівцях та Луцьку.

Київський камерний хор, крім музики зарубіжних композиторів, виконував українську духовну класику – Хоровий концерт № 6 «Слава во вишніх Богу» та Хоровий концерт № 3 «Господи, силою Твоєю возвеселиться цар» Д. Бортнянського; «Боже великий, єдиний» М. Лисенка; «Святий Боже» та «Отче наш» Я. Яциневича; «Отче наш» М. Леонтовича; «Благослови, душе моя, Господа» К. Стеценка, а також музику сучасних українських композиторів – обробки українських народних пісень «За нашим стоделом» В. Зубицького, «Небо і земля» О. Токар; «Отче наш», «Дякуйте Господу», «Куди піду від Духа я Твого?» В. Хлисти тощо.

Хоровий колектив вперше презентував в Україні кантати американських композиторів. Великим досягненням хору став відеозапис кантат «О прийди, Месія Цар» (R. Vader, J. Rouse, R. Aspinall, 2020), «Маленький Лев, маленьке Ягня» (H. Sorenson, 2024). Щороку в адвентистських церквах Києва на Різдво та Великдень Київський камерний хор проводить святкові концерти для вірян.

З 2017 року протягом двох навчальних років К. Євтушок викладала хорознавство та хорове диригування на музичних курсах в Українському адвентистському центрі вищої освіти (УАЦВО) в місті Буча (Київська область). Тут навчалися здобувачі, що вже мали початкову музичну освіту (музична школа), які після закінчення курсів стали керівниками музичних служб в церквах, диригентами хорових колективів.

З 2019-го по 2021-й роки К. Євтушок була регентом чоловічого хору Українського адвентистського теологічного інституту (УАТІ) в місті Буча. В репертуарі колективу тоді більшість творів належала перу зарубіжних композиторів, а серед української музики популярністю користувалися хорові твори баптистського композитора В. Хлисти, що свідчить про інтерконфесійність протестантської духовної музики (Клокун, 2004). З 2020 року К. Євтушок працює ведучою та продюсером ранкової програми «Ранок Надії» на телеканалі «Надія». У 2020 році Каріна Євтушок разом з командою односторонців заснувала гурт "Purim music", який випустив 5 альбомів християнських пісень. Колектив у Києві, Одесі, Львові проводить музичні вечори прославлення та бере участь у молодіжних конференціях. У 2023 році пісня Вадима Калацея у перекладі Микити Ісакова «Мир серед війни» у виконанні цього гурту виграла християнську премію «Живий звук» у номінації «Авторська пісня». У цьому ж році гурт виконав твір на щорічному міжконфесійному заході – Національному дні молитви за Україну.

У 2023 році Каріна Євтушок змінила Костянтина Лисака на посаді керівника музичного служіння

в церквах АСД міста Києва. Наразі опікується музичним розвитком громад Києва, завдяки своїй диригентській діяльності здійснює вплив на розвиток музично-хорового служіння не тільки адвентистських церков, але й загалом протестантів Київщини та України.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Діяльність О. Крещука, В. Болгара, К. Лисака, К. Євтушок стала ключовим чинником у формуванні професійного рівня церковних протестантських хорів Київщини. Це не лише дало можливість підвищити якість виконання музики у богослужінні, але й сприяло участі хорових колективів у позацерковних мистецьких заходах, вплинувши на усвідомлення музикантами, що належали до протестантських конфесій, їхньої мистецької місії у загальнонаціональних культуротворчих процесах.

Педагогічна діяльність зазначених диригентів вплинула на покоління молодих музикантів Київщини, які нині продовжують їхню справу. О. Крещуком було створено систему музичних освітніх закладів та програм, яка заслуговує на впровадження в церковну практику інших християнських деномінацій. О. Крещук, В. Болгар, К. Лисак, К. Євтушок сприяли активізації концертно-гастрольної діяльності та конкурсному й фестивальному руху, що відбилося на панорамі хорового життя Київщини.

Завдяки активізації видавничого процесу світ побачили нотні збірки хорових творів, в тому числі українських композиторів, багато композицій зарубіжних авторів було перекладено українською мовою, що сприяло оновленню й збагаченню репертуару церковних хорів. Важливим показником росту якості виконавства стали аудіозаписи духовної музики та відеозаписи хорових концертів, що були здійснені колективами під керівництвом О. Крещука та К. Євтушок.

Перспективою дослідження може стати вивчення хорової богослужбової та концертної практики баптистських, адвентистських, п'ятидесятницьких, лютеранських церков, що сприятиме визначенню місця протестантської традиції в історії духовної хорової музики Київщини та України загалом. У подальших дослідженнях також доцільно усебічно охарактеризувати репертуар різних християнських конфесій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонюк, В. (ред.) (2012) Євангельські християни-баптисти України: історія і сучасність. Всеукраїнський союз об'єднань євангельських християн-баптистів.
2. Булах, Т. (2024) Ціннісні аспекти музичного прославлення в сучасних євангельських громадах. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, 4, 314–319. <https://doi.org/10.32461/2226-3209.4.2024.322899>.

3. Зосім, О. (2016) Українська духовна пісенність кінця XIX – початку XXI століття: основні тенденції розвитку. *Історія, теорія та практика сучасної гуманітаристики* / Т. Мартинюк, Н. Ігнатенко (ред.), с. 190–206. Видавничо-поліграфічний центр «Люкс».

4. Клокун, О. (2004) Функціонування церковних піснеспівів в інтерконфесійному просторі. *Дослідження. Досвід. Спогади*, 5, 38–48.

5. Лашченко, А. (2007) З історії київської хорової школи. Київ: Музична Україна.

6. Спис, О. (2011) Сучасна протестантська пісенно-музична творчість як форма служіння: проблеми і виклики. *Релігія та соціум*, 1 (5), 160–166.

7. Спис, О., Грушева, Т. (2021) Громадянська та національна ідентичність пізніх протестантів України: монографія. *Релігійні ідентичності в їх сутності і конфесійних виявах: український контекст* / М. Колодний, Л. Филипович, А. Арістова (ред.), с. 270–283. Київ: УАР.

8. Ярош, О. (2016) Протестантська сакральна музика: духовні основи і витоки формування традиції. *Гілея: науковий вісник*, 107, 209–212.

9. Zosim, O. (2019) Ukrainian protestant music tradition: genesis, historical milestones, modern stage. *Cultural and arts studies of National Academy of Culture and Arts Management: collective monograph* (pp. 101–116). Lviv-Toruń: Liha-Pres. <https://doi.org/10.36059/978-966-397-157-5/101-116>.

REFERENCES

1. Antoniuk, V. (ed.). (2012). Yevanhelski khrystyiany-baptysty Ukrayiny: istoriia i suchasnist [Evangelical Christians-Baptists of Ukraine: History and modernity]. Vseukrainskyi soiuz obiednan yevanhelskykh khrystyian-baptystiv.
2. Bulakh, T. (2024) Tsinnisni aspekty muzychnoho proslavlennia v suchasnykh yevanhels'kykh hromadakh [Value aspects of musical worship in contemporary evangelical communities]. *Visnyk Natsional'noi akademii kerivnykh kadrov kultury i mystetstv: naukovyi zhurnal*, 4, 314–319. <https://doi.org/10.32461/2226-3209.4.2024.322899>.
3. Zosim, O. (2016) Ukrainska dukhovna pisenist kintsia XIX – pochatku XXI stolittia: osnovni tendentsii rozvytku [Ukrainian sacred song literature of the late 19th – early 21st century: Main development trends]. In T. Martyniuk & N. Ihnatenko (eds.), *Istoriia, teoriia ta praktyka suchasnoi humanitarystyky* (pp. 190–206). Vydavnychno-polihrafichnyi tsentr "Liuks".
4. Zosim, O. (2019) Ukrainian protestant music tradition: genesis, historical milestones, modern stage. In *Cultural and arts studies of National Academy of Culture and Arts Management: Collective monograph* (pp. 101–116). Lviv-Toruń: Liha-Pres. <https://doi.org/10.36059/978-966-397-157-5/101-116>.
5. Klokun, O. (2004) Funktsionuvannia tserkovnykh pisniespiviv v interkonfesiinomu prostori [Functioning of church singing in the interconfessional space]. *Doslidzhennia. Dosvid. Spohady*, 5, 38–48.
6. Lashchenko, A. (2007) Z istorii kyivskoi khorovoi shkoly [From the history of the Kyiv choral school]. Kyiv: Muzychna Ukraina.

7. Spys, O. (2011) Suchasna protestantska pisenno-muzychna tvorchist' yak forma sluzhinnia: problemy i vyklyky [Modern Protestant song-musical creativity as a form of ministry: Problems and challenges]. *Relihiia ta sotsium*, 1 (5), 160–166.

8. Spys, O., Hrusheva, T. (2021) Hromadianska ta natsionalna identychnist piznikh protestantiv Ukrainy [Civic and national identity of late Protestants in Ukraine].

In M. Kolodnyi, L. Fylypovych, & A. Aristova (eds.), *Relihiini identychnosti v yikh sutnosti i konfesiinykh vyjavakh: Ukrainskyi kontekst* (pp. 270–283). Kyiv: UAR.

9. Yarosh, O. (2016). Protestants'ka sakral'na muzyka: dukhovni osnovy i vytoky formuvannia tradytsii [Protestant sacred music: spiritual foundations and origins of tradition]. *Hileia: naukovyi visnyk*, 107, 209–212.

The creativity of leading church conductors in the context of the protestant choir movement in the Kyiv region at the end of the 20th century and the first quarter of the 21st century

Olga Hryhorivna Pryvalova
Postgraduate Student at the Department of
Musicology and Music Education
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan
University
ORCID: 0009-0009-3036-1724

The study is devoted to highlighting the creative activities of leading conductors of Protestant churches in the Kyiv region at the end of the 20th century and the first quarter of the 21st century, namely: Oleksandr Kreshchuk, Vitalii Bolgar, Kostiantyn Lysak, and Karina Yevtushok, who had a significant impact on the formation and development of the choral movement in Baptist and Adventist churches in the region. An analysis of their role in the development of liturgical and concert practice of church choirs has been carried out. The influence of these personalities on the inception and development of the choral festival movement is noted. Additionally, the touring activities of Ukrainian Protestant choirs under the direction of O. Kreshchuk, V. Bolgar, K. Lysak and K. Yevtushok in Ukraine and abroad are highlighted. The article also examines the role of these artists in the initial stage of the formation of music education in the Baptist and Adventist churches of the Kyiv region. In addition, the article analyzes O. Kreshchuk's activities in the publishing sphere, which influenced the renewal and enrichment of the repertoire of church choirs. It was concluded that the activities of O. Kreshchuk, V. Bolgar, K. Lysak, and K. Yevtushok became a key factor in shaping the professional level of Protestant church choirs in the Kyiv region. This not only improved the quality of choral music performed during church services, but also encouraged choirs to participate in non-church artistic events, influencing musicians belonging to Protestant denominations to become more aware of their artistic mission in nationwide cultural processes. The creativity of these artists revitalized concert and touring activities, as well as competitions and festivals in Protestant churches, which was reflected in the panorama of choral life in the Kyiv region.

Keywords: conductors, choral groups, choral movement in the Kyiv region, Protestant denomination, Baptist Church, Adventist Church.